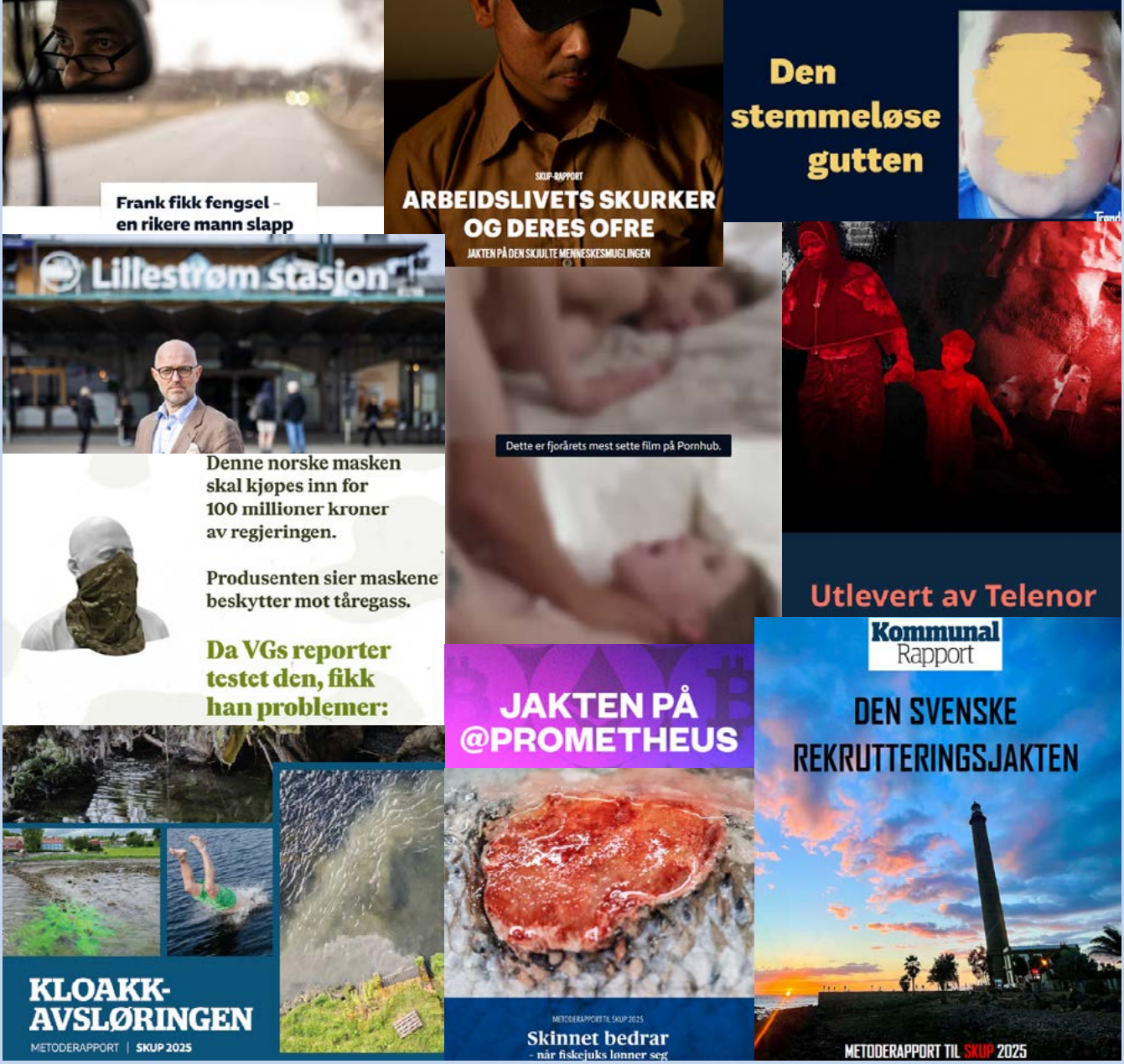

SKUP-katalogen 2026

Redaksjonell omtale og oppsummering av årets 52 nominasjoner til SKUP-prisen

Espen Sørmo Strømme

Tillegg til *Kokebok fra SKUP-kjøkkenet*, 2022

FAGBOKFORLAGET

SKUP-katalogen 2026

Redaksjonell omtale og oppsummering
av årets 52 nominasjoner til SKUP-prisen

Espen Sørmo Strømme

FAGBOKFORLAGET

Copyright © 2026 by
Vigmostad & Bjørke AS
All Rights Reserved

1. utgave 2026 / 2. opplag 2026
ISBN: 978-82-450-6262-5

Grafisk produksjon: John Grieg, Bergen
Design og sats ved forlaget

Utgivelsen er støttet av Pressens Faglitteraturfond og NLA Høgskolen.

Forsideillustrasjon: Faksimiler fra Adresseavisen («Kloakkavsløringen») Aftenposten («Arbeidslivets skurker og deres ofre»), Kommunal Rapport («Den svenske rekrutteringsjakten»), NRK («KI ser på porno», «Ulikhet for loven», «Utlevert av Telenor») Romerikes Blad («Selvmordene på Lillestrøm stasjon»), Stavanger Aftenblad («Jakten på @promotheus»), Sunnmørsposten («Skinnet bedrar»), Trønderavisa («Den stemmeløse gutten») og VG («Maskene til 100 millioner»).

Spørsmål om denne boken kan rettes til:
Fagbokforlaget
Kanalveien 51
5068 Bergen
Tlf.: 55 38 88 00
e-post: fagbokforlaget@fagbokforlaget.no
www.fagbokforlaget.no

Materialet er vernet etter åndsverkloven.
Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarfremstilling
bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

Vigmostad & Bjørke AS er Miljøfyrtårn-sertifisert.

Miljøfyrtårn®
SERTIFISERT VIRKSOMHET

Om SKUP-katalogen

Denne katalogen er min redaksjonelle gjennomgang av årets nominerte saker til SKUP-prisen, basert på de innsendte metoderapportene. Katalogen er ment å gjøre det enklere å orientere seg i nominasjonene, og å fremheve nyttige metodebeskrivelser som gir tips og råd til dem som ønsker å lære av de nominertes journalistiske arbeid.

Jeg har fra før lest og katalogisert alle SKUP-bidragene fra 1991 til i dag. En samlet katalog, eller database, finnes på nettsiden www.skuptube.no. Dette arbeidet er også brukt for å skrive håndboken *Kokebok fra SKUP-kjøkkenet. Om undersøkende journalistikk og metodebruk* (Fagbokforlaget 2022).

På denne bakgrunnen kommenterer jeg metoderapportene til årets SKUP-nominasjoner: Jeg setter interessante forhold i rapportene i kontekst med alle tidligere bidrag, både metodisk og tematisk.

Databasen på www.skuptube.no er bygget på rene og nøyaktige opptellinger, blant annet med registrering av over 13 000 stikkord. Så lurer du på om noen har gode erfaringer fra undersøkelser på Cayman-øyene, eller i den lokale strandsonen? Eller hvordan du kan undersøke hva skip er lastet med, eller nasjonaliteten til mannskapet? Og hva med nasjonale prøver? Egne DNA-analyser? Eller tips for å vinne tilliten til sykehusleger? Prisen for overgangen til fotballtalentet? Ja, alt dette og mye mer kan den samlede katalogen og databasen peke ut retningen på for deg.

Dette arbeidet er gjort uavhengig av SKUP-stiftelsen, men jeg har en stadig pågående dialog med styret og daglig leder i SKUP om å bidra til å innfri stiftelsens formål slik det er formulert i vedtektenes § 2: «Legge til rette for deling av kompetanse og dokumentasjon av journalistisk metode.»

Takk til dere i SKUP, og alle som har sendt inn sine bidrag som nominasjoner og på den måten er med å utvide dokumentasjonen om norsk undersøkende journalistikk.

Katalogen gis ut av Fagbokforlaget og er finansiert med støtte fra Pressens Faglitteraturfond og NLA Høgskolen, min arbeidsplass.

Kristiansand 10. april, Espen Sørmo Strømme

Innhold

SKUP-katalogen 5
Årets prosjekter 2026 9
Advokatfabrikkene (Dagens Næringsliv) 10
Arbeiderne på Melkøya (VG) 11
Arbeidslivets skurker og deres ofre: Jakten på den skjulte menneskesmuglingen (Aftenposten) 12
Barna som forsvant (VG) 13
Beiarelv-saken, et graveprosjekt der stillhet og motstand mot journalistikken råder (Saltenposten og Kommunal Rapport) 14
Bostøtteskandalen (Bergensavisen) 15
De tapte milliardene (Dagens Næringsliv) 15
Den norske kirke hjemsøkt av uro og varsler (Vårt Land) 16
Den russiske forbindelsen (Gjengangeren, NRK Vestfold og Telemark, Nettavisen) 17
Den stemmeløse gutten (Trønder-Avisa) 17
Den svenske rekrutteringsjakten (Kommunal Rapport) 18
Det ukjente liket i Solund (TV 2) 18
En usannsynlig spion: Gunvor Galtung Haaviks liv som agent for Sovjetunionen (Kagge forlag) 19
En vedtatt sannhet uten kontroll (Romerikes Blad) 20
Grenseløse leger (VG) 20
Gruvekuppet (Dagens Næringsliv) 21
Hallikavsløringen (Nidaros) 22
Historien om den store AI-skole-anbud-skandalen som hjemsøkte vår by (iTromsø) 23
Jakten på @Prometheus (Stavanger Aftenblad) 23
Kampen om sparebankmillionene (Tønsbergs Blad) 24
KI ser på porno (NRK) 25
Kina i Kirkenes: Investering eller innflytelse? (NRK) 26
Kloakk-avsløringen (Adresseavisen) 26
Kommunedirektøren og anbudsskandalen (Nordlys) 27
Kriminalitet levert på døra (NRK) 28

Kvotekuppet: Fiskebåter som ikke fisket og rustholker sikret milliardverdier (NRK). 29
Lakselandet: Smuglerkoden og den sleipe fisken (NRK). 30
Lillebyparken – drømmen som sluker en skog (Sandefjords Blad). 31
Lønnsfest i strømkrisen (Bergens Tidende). 31
Maskene til 100 millioner (VG). 32
Musk-meldingene (E24). 33
Mørketallene i nord (Forsvarets forum & Kommunal Rapport). 33
Norge bak fasaden: Dødsenglene (TV 2). 34
Når helsearbeidere blir helsefarlige (Fagbladet). 35
Oljefondet i Israel (Aftenposten). 36
Oljefrakten (Res Publica). 37
Perx og de hemmelige låntagerne (E24). 37
Privatetterforskerne (VG). 38
PSYK (NRK). 39
Selvmordene på Lillestrøm stasjon (Romerikes Blad). 40
Skattejakten: Slik fikk selskaper med enorme overskudd liten skatt (NRK). 41
Skinnet bedrar (Sunnmørsposten). 41
Skolevegring og ufrivillig skolefravær (Østlands-Posten). 42
Skyggebarna (TV 2). 43
Skyggeflåten: Skipene, pengene og de falske forsikringene (NRK). 44
Styrekrympeloven (E24). 45
Svindelsentralen (NRK). 45
Ulikhet for loven (NRK). 46
Ungdomskulturen på Nordstrand – fra rykter til avsløring (Nordstrands Blad). 47
Utlevert av Telenor (NRK). 48
Verdighetsgarantien (Stavanger Aftenblad). 49
Yrkessjåførenes skjulte snarvei til førerkortet (Klar Tale). 49

Årets prosjekter 2026

Også i år er det gjort mye imponerende gravearbeid i norske redaksjoner. Kunstig intelligens har for alvor gjort sitt inntog, også i de små redaksjonene. Nytt i år er at dette brukes i stort omfang til vibekoding, altså at man ber KI skrive kode for seg, og at man bruker KI til å tolke feilmeldinger man får når man kjører koden. Prosjektene handler om svindel, miljø, laks, varsler i kirken, krigen i Ukraina, leger som mister autorisasjonen, oppvekst og eldreomsorg, psykiatri og selvmord, sexsalg, pornografi og menneskehandel, kommunale prosjekter og leverandører og kreativ, men fullstendig feil bruk av kunstig intelligens – ja, mye av det vi ønsker å lese om i nyhetene, men som også har stort potensial for forbedring gjennom god og kritisk journalistikk.

KI til tross, det er likevel klassiske metoder som dominerer, der så å si alle prosjekter har enkelte komponenter til felles: Man krysser tekniske og strukturerte metoder med tradisjonelle metoder for å nå kilder og få dem i tale. Man skaffer eller bygger et større datasett, dette får man ofte tak i gjennom systematisk innsynsarbeid, gjerne forankret i Offentlighetslovens § 9, og deretter bruker man kunnskaper om regneark (Excel) eller kode for å analysere det man har og krysser opplysningene med data fra Brønnøysundregisteret, Folkeregisteret eller Eiendomsregisteret. Kildearbeidet er på mange måter det samme som før, ved at man må bruke mye tid i de miljøene man ønsker å bygge tillit i. Sakte, men sikkert kommer man i posisjon til å motta lekkasjer, eller så er man kanskje på rett sted til rett tid når ulykken skjer.

Disse metodene er altså godt kjent fra før, selv om det er nye varianter av dem, for eksempel ved at vibekoding brukes for å lage skript i stedet for at Access eller databaser hjelper journalistene med å gjøre spørringer i større data, og at en del av kildearbeidet nå gjøres digitalt og på sosiale medier. Det kan bety at den generelle kunnskapen om gode, velprøvde metoder nå begynner å feste seg i redaksjonene, også de mindre.

Årets nyvinninger handler kanskje mest om de metodene som er brukt utenfor landets grenser. Det er både strategier for samarbeid, nye datakilder og metoder for å samle og forstå dem. Her er det både små og store redaksjoner som gjør sitt, som når Gjengangeren søker samarbeid med New York Times og Dossier Center («Den russiske forbindelsen»), eller

turer til Romania og Polen for å undersøke lokale forhold i Oslo («Kriminalitet levert på døra») og på Melkøya («Arbeiderne på Melkøya»). Her utmerker VGs «Grenseløse leger» seg ved å starte samarbeidet om å avdekke avskiltede leger rundt i Europa som flytter praksisen sin til et annet land. Det er 23 slike leger i Norge.

Det er også verdt å merke seg at klassiske spesialkunnskaper kommer til sin rett: Journalister som kan rumensk eller burmesisk er gull verdt i de rette prosjektene.

Bruken av vibekoding og andre utnyttelser av kunstig intelligens synes å være litt overivrig (ikke bare av byråkrater i Tromsø kommune). Men dette er helt naturlig, og det er et sunnhetstegn at store deler av presse-Norge nå eksperimenterer. Det åpner dørene opp for flere til å løse større utfordringer ved hjelp av koding, og for mange åpner det dører og erstatter manglende ferdigheter innen regneark eller annen databehandling. Likevel: Finn.rad() i Excel fungerer fortsatt.

Advokatfabrikkene (Dagens Næringsliv)

Av: Linn Karen Ravn, Agnete Klevstrand, Jonas Blich Bakken

Les metoderapporten

Sakene krever abonnement.

Bakgrunnen for saken er en korrupsjonsanklage mot advokatfirmaet Schjødts leder, Erling Ueland. Dette blir starten på en generell kartlegging av de fem største advokatfirmaene i landet, basert på lekkasjer og innsyn i timelister som viser skyhøye honorarer selv for sekretærer, men særlig for fullmektiger (opptil 7 000 kr timen). Journalistene avslører også hvordan ledelsen gjør endringer i selskapet slik at en større del av pengestrømmen tilfaller dem på bekostning av partnere og andre.

Redaksjonen henter lister over advokatfullmektiger gjennom innsyn hos Advokattilsynet. De går bredt ut i kildearbeidet og henvender seg til advokatfirmaene gjennom telefoner, kildemøter og Jodel, samt ved å dele ut visittkort utenfor en bransjefest.

Det kommer frem at det er et stort arbeidspress i selskapene, og at advokatene må jukse med timeføring ved å flytte utførte timer til uken etter. Kildene forteller om arbeidsmengde som går langt utover det loven tillater, men Arbeidstilsynet unnlater å sjekke forholdene.

DN ba så om innsyn hos kommuner og offentlige kontorer i hele landet for å undersøke deres bruk av advokattjenester og timelister. Ingen ville oppgi timelister og priser med henvisning til unntaksparagrafen om forretningsforhold. Unntaket var et oppdrag for Telemark fylkeskommune utført av Wiersholm med Jan Fougner i spissen. Listene viste arbeidsuker på syv dager, med oppimot 85,5 timer, godt over lovens grense. Journalistene fant to andre tilfeller også, fra Nesodden og Karasjok, som viste samme forhold om Fougner.

Det har vært flere saker med fokus på advokater og deres makt de siste årene, for eksempel i «Millionfullmaktene» (E24, 2020) og «De profesjonelle medhjelperne» (Dagens Næringsliv, 2020).

Bakken har diplom for «Laksegriseriet» og har ellers levert tre bidrag til SKUP. Ravn og Klevstrand er SKUP-debutanter.

Arbeiderne på Melkøya (VG)

Av: Markus Tobiassen, Martin Sorge Folkvord

Les metoderapporten
Les sak
Hovedsaken er åpen, de øvrige er bak betalingsmur.

Dette er undersøkelser av en rekke påstander om arbeidsforholdene ved Equinors anlegg på Melkøya som leder til avsløringen om gassforgiftning. Arbeidet starter med et diffust tips, og journalistene begynner med å søke svar hos Equinor. Rapporten gir tips om hvordan man må stille svært fokuserte spørsmål om tekniske detaljer, og hvordan avrunding av små tall kan føre til at den lille, men skadelige mengden hydrogensulfid, forsvinner i regnestykket. En viktig kilde er Havindustritilsynet, som er et organ som ikke tidligere har fått oppmerksomhet i SKUP-sammenheng. Gjennom innsyn fant de også rapport om to hendelser knyttet til mulig gasslekkasje i 2024.

Rapporten vier stor plass til å beskrive kildepleie og håndtering av utenlandske skiftarbeidere som er redde for å miste jobbene sine. En strategi var å trykke opp flyere på norsk, engelsk og polsk og dele dem fysisk ut på Melkøya. Redaksjonen bygger over tid opp kildenettverket med det som hovedsakelig er polske arbeidere, og de avdekker at arbeidskontraktene deres hos bemanningsbyråer er ulovlige.

En hovedutfordring er å finne bevis for at gasslekkasje hadde funnet sted og at den hadde påført skade. Equinor hevdet først at ingen var utsatt for helseskadelig gasseksponering, men snudde etter hvert: Noen hadde blitt syke av gasslekkasje, men de visste ikke hvordan.

For å forstå en mulig gasslekkasje bygde redaksjonen en 3D-modell av øya basert på flyfoto. De fikk også innsyn i en rapport om gasslekkasjer gjennom Miljøinformasjonsloven. Videre fikk de tilgang til logger i selskapets HMS-system (uten at de forteller hvordan). Disse viste at alvorlige hendelser aldri ble kategorisert som alvorlige. En stadig pågående kildepleie gjør at de allerede har kontakt med en polsk skiftarbeider da han har en fallulykke på jobb.

Tobiassen vant SKUP-prisen for «Tidal-saken» i 2018 og har ellers fire bidrag til SKUP. Folkvord er SKUP-debutant.

Arbeidslivets skurker og deres ofre: Jakten på den skjulte menneskesmuglingen (Aftenposten)

Av: Gunnar Thorenfeldt, Vegard Venli, Øystein Tronsli Drabløs, Fredrik Thoresen, Torkjell Trædal, Marie Reitan, Tri Nguyen Dinh

Les metoderapporten
Les sak

Saken er en kartlegging av arbeidskriminelle som «slipper unna», men som myndighetene er klar over gjennom et samarbeid kalt Nasjonalt tverretatelig analyse- og etterretningssenter (NTAES). Aftenposten får innsyn i en liste over kontrollerte virksomheter fra Arbeidstilsynet – 120 000 rader med verdifull informasjon som ble utgangspunkt for det videre arbeidet. Metoderapporten viser formuleringen av innsynskravet og detaljene i svaret. I svarene ser de at en gruppe selskaper er gitt betegnelsen «bekjempe». Disse viser seg å være lovbrytere. I det videre arbeidet fant journalistene aktører som unndro skatt, hadde konkurskarantene og andre dommer, men som likevel fortsatt å lede næringsvirksomhet og gjøre nye lovbrudd. Videre undersøkte de om personer knyttet til selskapene på listen stilte til valg i 2023. 46 av disse ble valgt inn til ulike fylkes- og kommunestyrer det året. De brukte tolk og ChatGPT for oversettelse og regneark for å sortere funnene.

Journalistene bruker samme metode for å kartlegge ulike deler av næringslivet, hvorav mye handler om sesongarbeidere som utnyttes. De finner blant annet at halvparten av selskapene som bruker sesongarbeidere som er godkjent av UDI hadde brutt loven. Dette er en metoderapport som har mange spennende funn og metodebeskrivelser.

Thoresen vant SKUP-prisen for «Barna Norge svikter» (2022) og har ellers to diplomer og elleve andre bidrag. Venli vant SKUP-prisen for «Pendlerboligene – Fra gutterom til stortingsskandale» (2021) og har ett diplom og ti andre bidrag. Thorenfeldt har sendt inn tolv tidligere bidrag. Drabløs, Trædal, Reitan og Nguyen Dinh er SKUP-debutanter.

Barna som forsvant (VG)

Av: Mona Grivi Norman, Marie Golimo Kingsrød, Hanna Espevik, Annemor Larsen

Les metoderapporten

Sakene krever abonnement.

Dette er en undersøkelse av barn som forsvinner fra det offentliges søkelys som følge av at familier flytter fra kommune til kommune for å unngå barnevernet. Historien starter med et drap i Spania. Mor tiltales og fengsles for drap på faren, begge er norske statsborgere. VG innleder kontakt med kvinnen i fengselet.

Ideen om å kartlegge hvor mange barn som forsvinner gjennom flytting blir til, og VG tar kontakt med Bufdir som forteller at de ikke har noen oversikt, og at loven og datasystemene hindrer dem i dette. VG samarbeider med parter i Bufdir som deler målene til redaksjonen om å finne ut omfanget av forsvinninger og hvordan det skjer. Journalistene får vite hvordan datasystemene til Bufdir er bygget opp og gir gode eksempler på hvordan spørsmål kan stilles om dette. En viktig metode blir å be om innsyn i tomme maler for rapporter om forsvinninger som brukes i systemene for å forstå datastrukturen i dem. De fant ut at på tre år hadde Bufdir varslet utenlandske myndigheter om 511 saker der barn hadde blitt ført ut av Norge. I minst 109 av sakene mente de barn var i alvorlig fare.

I det videre arbeidet ba VG om innsyn i alle 227 kommunale barnevern. Disse svarene viste at over 800 barn hadde forsvunnet til utlandet. De fin-

ner også chattegrupper som hjelper foreldre å flytte med barna sine, og der kommer det frem at de ofte drar til Spania, Polen og Tyrkia. Et av barna, Robin, flyktet i 2018, og journalistene blir med ham på en simulert fluktreise i fotsporene fra den gang. De møter også moren. Det er flere enkelthistorier i saken som har flere metodetips knyttet til seg.

Andre SKUP-rapporter som undersøker barn som forsvinner er «Asylbarna som forsvant» (NRK, 2023), «Bortførte barn» (Dagbladet, 2010), mens «Kode 6-barna» (Aftenposten, 2024) forteller om barn som må leve med skjult identitet. Aftenposten vant SKUP-prisen med «Barna Norge svikter» i 2022 som handler om manglende oppfølging av barn under statens omsorg.

Normann vant SKUP-prisen for «Psykiatriavsløringen» (VG, 2016) og har fire diplomer og fem andre bidrag. Kingsrød har levert fire bidrag og Larsen to. Espevik er SKUP-debutant.

Beiarelv-saken, et graveprosjekt der stillhet og motstand mot journalistikken råder (Saltenposten og Kommunal Rapport)

Av: Lise Ailin Rosvoll, Thomas Frigård

Les metoderapporten

Sakene krever abonnement.

Dette er et prosjekt som undersøker rehabilitering av fisketrappen i Beiernelva, som skulle vise seg å bli mer omfattende enn en vanlig rehabilitering. Avisen avdekker at politikere også har roller hos leverandørene til prosjektet, og at penger brukes uten kontroll, noe som ender i to politianmeldelser.

Journalistene har utfordringer med å få innsyn i relevante dokumenter. En løsning blir å gjøre nøstede intervjuer, der intervjuobjektene tipser om nye kilder som kan være relevante uten at neste intervjuobjektene får vite om den forrige. En slik metode har tidligere blitt brukt svært omfattende i Adresseavisens «Makteliten» (2003). Journalistene beskriver også metoder for å innhente ny kunnskap om jus og det konkrete prosjektet fra andre fagfolk, samt samtaler med Økokrim. SUJO har bistått med metodisk støtte.

Dette er Saltenposten og Rosvolls første bidrag til SKUP, mens Frigård har levert to bidrag tidligere.

Bostøtteskandalen (Bergensavisen)

Av: Anna Maud Hersvik, Ole Martin Røssland, Kathrine Ferguson, Geir Kvile, Sølve Rydland

Les metoderapporten

Les sak

Lenken går til en åpen kommentar om saken. Det er flere lenker til saker spredt rundt i rapporten som krever abonnement.

Journalistene avslører at boligkontoret i Bergen i to måneder betaler ut mindre i bostøtte enn det brukerne har krav på. Dette skjer etter at byrådet hadde vedtatt kutt, men forvaltningen regnet feil og kuttet mer enn det vedtaket sa. Gjennom innsynskrav i saksgangen kunne BA peke på at feilen hadde skjedd ved boligkontoret. De hevder også at byråkratene visste om en del av feilene, men at de unnlot å gjøre forsøk på å rette dem opp. Det hele skapte store reaksjoner i byrådet etter publisering, og det ble reist mistillitsforslag mot sosialbyråd Charlotte Spurkeland (H).

Innsynsarbeidet tok for seg klager fra mottakere, reglementet og retningslinjene for bostøtte, korrespondanse mellom byråden, byrådsavdelingen og andre kontorer, samt annen e-postkorrespondanse.

Kvile og Rydland har tidligere levert ett bidrag hver til SKUP. Hersvik, Røssland og Ferguson er SKUP-debutanter.

De tapte milliardene (Dagens Næringsliv)

Av: Gard Oterholm, Petter Winther, Jonas Blich Bakken

Les metoderapporten

Sakene krever abonnement.

Dette er en sak om hvordan en lovendring for vergemål i 2013 førte til at penger som tilhører dem som har verge, ble stående i banken med uforholdsmessig lav rente. DN undersøker hva som har skjedd med pengene og konkluderer med at de som er satt under vergemål, har fått dårligere kjøpekraft som følge av lovendringen. Journalistenes metode var å bruke en tjeneste hos Sivilrettsforvaltningen og be om innsyn i pengeplasseringer hos statsforvalterne. De brukte kunstig intelligens for å lese og tolke håndskrevne avtaler i ulike banker, og programvaren ABBYY for å lese

tall og tekst fra tabeller i bildefiler. De endte opp med oversikt over de ulike bankenes rentebaner og kunne bruke det til å sammenligne med en mulig fortjeneste fra aksjefond. Rapporten er nokså teknisk og vektlegger ikke hvordan journalistene tenker rundt caser, altså de som er satt under vergemål.

Tidligere SKUP-saker om vergemål er «Tolga-saken» (VG, 2018) og «Min mors hus» (Gudbrandsdølen Dagningen, 2016).

Bakken har vunnet diplom for «Laksegriseriet» (2023) og har ellers levert tre bidrag. Oterholm har fem, mens Winther er SKUP-debutant.

Den norske kirke hjemsøkt av uro og varsler (Vårt Land)

Av: Marit Neset, Ole Kåre Eide, Erlend Berge

Les metoderapporten
Les sak

Denne saken er basert på undersøkelser av varsler og dårlig arbeidsmiljø i Den norske kirke. Utgangspunktet er et varsel høsten 2023. Senere fulgte journalistene opp en hypotese om at det hadde vært mye uro i Kirkerådet, og at det var brukt mye penger på å rydde opp. De gjorde ringerunder til sentrale personer og ba om innsyn. Innsynsarbeidet beskrives som krevende. Kirken er ikke lenger en offentlig etat, men har selv valgt å fortsette å følge offentlighetsloven. Journalistene har latt seg inspirere av fjorårets prosjekt fra Dagens Næringsliv «Hysj-avtalene i staten», om hemmelige, men ulovlige sluttavtaler. Slike sluttavtaler finnes også i Den norske kirke og Kirkerådet.

Eide og Berge leverte i fjor «Alt frem i lyset», mens Neset er SKUP-debutant. Det er verdt å merke seg at Den norske kirke, tidligere Statskirken, ikke har vært gjenstand for SKUP-prosjekter før Dagens «Kartlegging av Kristen-Norge» (2020). Oppmerksomheten rettet mot religiøse miljøer har tidligere omfattet frimenigheter, Jehovas vitner og Brunstad Christian Church.

Den russiske forbindelsen (Gjengangeren, NRK Vestfold og Telemark, Nettavisen)

Av: Kjetil Stormark, Tormod Malvin Sæther, Erik Andreassen, Lars-Christian A. Lofstad, Morten Rød, Ståle Hansen

Les metoderapporten
Les sak

Denne saken er en undersøkelse av selskapet Vissum i Horten og dreier seg om hvorvidt Russland var involvert i utvikling av IT- og overvåkningssystemer som brukes av Forsvaret og Equinor. Undersøkelsene avdekket at deler av utviklingen var gjort av russere og i St. Petersburg, men de fant ikke bevis for at løsningene var kompromittert av russisk etterretning.

Undersøkelsen startet etter tips. Arbeidet gikk ut på å dokumentere og identifisere medarbeidere i selskapet i Horten, blant annet gjennom spaning. Navn ble sjekket opp mot Brønnøysundregistrene og Folkeregisteret, og søk i sosiale medier og OSINT Industries. Russiske navn ble sjekket opp i samarbeid med Dossier-senteret og New York Times.

Hansen har vunnet fire diplomer og har ellers levert 16 bidrag, den første for Nordlands Fremtid i 1997, de øvrige for NRK. Rød leverte «Feil ved hjerneoperasjonen» (Aftenposten) sammen med Jan Gunnar Furuly til den aller første SKUP i 1991. Stormark, Sæther, Andreassen og Lofstad er SKUP-debutanter.

Den stemmeløse gutten (Trønder-Avisa)

Av: Johan Prestvik, Gøril Pedersen-Engesvik

Les metoderapporten
Les sak

Saken handler om en 15 måneder gammel gutt som døde i Vanvikan i 2013 etter å ha blitt forlatt av foreldrene. Saken hadde blitt etterforsket og henlagt to ganger. Journalistene får innsyn i 4 000 sider etterforskningsmateriale. Det er uklart om journalistene har som mål å kritisere arbeidet til politiet, eller å bidra med nye opplysninger om saken.

Journalistene fikk hjelp til å gjøre etiske vurderinger av Redaktørforeningen og ved å lese VGs rapport «De uoppklarte dødsfallene» (2024).

Både Prestvik og Pedersen-Engesvik er SKUP-debutanter.

Den svenske rekrutteringsjakten (Kommunal Rapport)

Av: Thomas Frigård, Robert Fauli, Stian Espeland, Rolv Christian Topdahl

Les metoderapporten
Les sak

Dette er undersøkelser av et svensk rekrutteringsselskap som angivelig hjelper norske kommuner med å rekruttere fastleger. En viktig metode for redaksjonen er å bruke Kommunal Rapports egen leverandørbase, et prosjekt som tidligere er nominert til SKUP, «Leverandørprosjektet» (2014), der samtlige bilag for leverandører for norske kommuner samles (reskontrolister). Dette kan kobles med Enhetsregisteret og andre registre for å se hvem norske kommuner kjøper tjenester fra. Svenske leverandører kunne sjekkes i det svenske selskapsregisteret, samt registre for dommer som er mer åpne i Sverige enn i Norge: Lexbase og Acta Publica. Her samarbeidet redaksjonen også med flere svenske medier.

Å hente domsopplysninger om nordmenn eller norske forhold i Sverige har blitt en slags klassiker i SKUP-sammenheng. Metoden var for eksempel viktig i VGs «Advokatavsløringen», som vant diplom i 2016.

Thomas Frigård har levert to bidrag til SKUP tidligere, Fauli er SKUP-debutant.

Det ukjente liket i Solund (TV 2)

Av: Pernille Vegheim Dvergedal

Les metoderapporten
Sakene krever abonnement.

Saken omfatter undersøkelser av identiteten til et lik som driver i land på Vestlandet. Journalisten beskriver innsyn i det henlagte etterforskningsmaterialet ved å vise til Politiregisterforskriften. Hun får også bruk for nettsiden til FN-prosjektet «Missing migrants project», samt organisasjoner som skal hjelpe sjøfolk i internasjonalt farvann. Men noen liste over savnede personer finnes ikke. Det er tatt både DNA-test og gjort undersøkelser av tennene til den døde, men verken politiet eller andre finner matcher. Men journalisten får inn mange tusen tips etter at hun legger ut et bilde av et halskjede sammen med en forklaring på Facebook. Mange,

spesielt i Filippinene, savner familiemedlemmer som er sjømenn. Til slutt står journalisten igjen med to mulige identiteter, og politiet tar over identifikasjonsarbeidet med DNA som gir treff. Den døde var den savnede filippinske mannen Arnel Duhino.

Prosjektet har åpenbare likheter med «Våtdraktmysteriet» (Dagbladet), som vant SKUP-prisen i 2015, som det også vises til i rapporten.

Dvergedal er SKUP-debutant.

En usannsynlig spion: Gunvor Galtung Haaviks liv som agent for Sovjetunionen (Kagge forlag)

Av: Ingeborg Rygh Hjorthen

Les metoderapporten

Podkast er tilgjengelig hos NRK.

I 1991 vant journalist Alf. R. Jacobsen den aller første SKUP-prisen med dokumentarboken Iskyss, som er den utrolige historien om hvordan norsk etterretning i 1965 pågrep feil kvinne mistenkt for å være russisk spion. Den virkelige spionen var Gunvor Galtung Haavik, sekretær i Utenriksdepartementet, men det skulle gå tolv år til før hun ble arrestert i 1977. Siden den gang, og SKUP i 1991, har politidokumentene blitt nedgradert, og vi kan nå lese om Haaviks brev og hva som kom frem, blant annet i avhørene. I tillegg til boken som her er nominert, har den nye undersøkelsen blitt en podkast hos NRK.

Viktigste metoder er innsyn – i PST og Utenriksdepartementet. En del av dette materialet er fremdeles gradert. Haaviks slekt ble gransket med My Heritage, Ancestry og søk i folkeregistre og eiendomsregistre. Effects Group trekkes frem som et bedre verktøy for å finne telefonnumre enn vanlige, tilsvarende tjenester. Hjorthen søkte også i klipparkiver fra NRK og gamle presseoppslag i Nasjonalbiblioteket. En del av rapporten brukes til å poengtere hvordan søk i arkiver som kilde er en god og ofte underbrukt metode, og det gis gode tips til fremgangsmåter. Det viktigste materialet var kanskje dokumentasjonen fra UD som først ble nedgradert og gjort åpent etter flere runder. Hjorthen finner også dokumenter tilknyttet politiets overvåkningssak (OVS-sak).

Hjorthen har bidratt i fire andre SKUP-prosjekter.

En vedtatt sannhet uten kontroll (Romerikes Blad)

Av: Stine Løkstad, Hans Olav Nyborg

Les metoderapporten

Sakene ligger bak betalingsmur.

Dette er undersøkelser av det historiske opphavet til en bygning i Lillestrøm som Akershus fylkeskommune mener er vernet fordi det er en gammel skysstasjon. Undersøkelsene får frem at dette neppe er tilfelle, og at faktagrunnlaget fylkeskommunen baserer seg på, ikke er godt nok. Journalistene viser blant annet at et skilt for vernede bygg som henger på bygningen, er laget av barneskoleelever som del av et skoleprosjekt. Journalistene leter i flere arkiver hos Arkivverket, Nasjonalbiblioteket, kommunen og eget pressearkiv. Det blir en utfordring at skrivemåter for steder, gater og skysstasjonen varierer. Et datert bilde av et annet bygg på stedet viser til slutt at skysstasjonen ikke kan ha eksistert på samme sted til samme tid. Redaksjonen presenterer funnene for fylkeskommunen gjennom en powerpoint-presentasjon, men de unnlater å svare før publisering.

Dette er Stine Løkstads første bidrag til SKUP, mens Hans Olav Nyborg har bidratt med «Dokumentjakt i skredgropa» (2021) fra samme redaksjon.

Grenseløse leger (VG)

Av: Eiliv Frich Flydal, Therese Ridar

Les metoderapporten

Sakene krever abonnement.

Dette er en kartlegging av helsepersonell som mister autorisasjonen, men som flytter til andre land i Europa og fortsetter å praktisere der. Saken begynner med at VGs journalister presenterer ideen på en gravekonferanse i Riga, og de får med seg andre redaksjoner på et europeisk pilotprosjekt. Journalistene fra ulike land starter arbeidet med å finne lister over avskiltede leger i sine respektive hjemland, deretter ble listene delt og sammenlignet med aktive leger i de andre landene. Da fant de det de lette etter: leger som fortsatte praksisen sin etter å ha blitt avskiltet i et

annet land. Her viser innsyn hos Helsedirektoratet at flertallet av norske leger enten er utenlandske eller har utenlands utdanning.

Med gode resultater i piloten fikk teamet med graveorganisasjonen OCCRP (Organized Crime and Corruption Reporting Project) på et større europeisk samarbeid som skulle gjøre innsyn i de respektive landene og samle dataene i en sentral database. I alt 50 redaksjoner ble til slutt med. En stor utfordring var at både innsynslover og ordninger for autorisasjon varierte mellom landene. Tyskland var vanskelig, fordi autorisasjonene der ble voktet av fagforeningen selv og dermed skjermet for innsyn. Men det fantes private selskaper som førte lister over helsepersonell på nett, og løsningen ble å skrape disse. Gruppen klarte til sammen å få lister fra 51 land, også noen utenfor Europa. I Norge ble funnene fulgt opp med innsyn i varsler, oversikter over LIS-leger og politietterforskninger. VG fant 23 avskiltede leger fra utlandet som nå jobber i Norge. I det videre avslører teamet at internasjonale varsler (IMI) som skal sendes mellom landene når noen mister autorisasjonen, ikke fungerer.

VG setter saken i sammenheng med Flekkefjord-saken og SKUP-sakene «Grenseløs terapi» (VG, 2021) og «Overgripere i hvitt» (Dagbladet, 2011).

Flydal har tre diplomer, for Dagbladet og E24. Han har ellers levert åtte andre saker til SKUP. Ridar har levert én sak tidligere.

Gruvekuppet (Dagens Næringsliv)

Av: Morten Ånestad, Knut Gjernes, Jonas Blich Bakken

Les metoderapporten

Saken krever abonnement.

Saken er en undersøkelse av et internasjonalt gruveselskap som ønsker å utvinne mineraler i bygda Helleland. Selskapet har ikke dokumentert hva som faktisk finnes av mineraler og hvordan prosjektet skal finansieres. Norske aksjonærer inviteres inn, og deres, samt fremtiden til et femtitalls beboere, er i spill. Journalistene viser strategier for å undersøke opplysninger i et stort selskap som opererer på tvers av landegrenser. Det er snakk om innsyn der dette er mulig, skaffe dokumentasjon som ble brukt for å verve aksjonærer, gjøre seg kjent med viktige kilder på innsiden og andre bedriftsundersøkelser. Et viktig moment er at den sveitsiske gründeren solgte aksjer utenfor selskapets kontroll, og at disse pengene ble brukt

som garanti for et lån til selve gruveselskapet. Gründeren lurte altså norske aksjonærer til å betale dyrt for det som sannsynligvis var aksjer med minimal eller ingen verdi.

Gjernes har vunnet SKUP-prisen tre ganger og har i tillegg fem diplomer og tolv andre bidrag. Ånestad har vunnet én gang og har tre andre bidrag, mens Bakken har ett diplom og tre andre bidrag.

Hallikavsløringen (Nidaros)

Av: Thomas Tangen, Knut Okkenhaug, Bastian Øie Alstad

Les metoderapporten
Les sak
Saken i lenken er åpen, men de fleste ligger bak betalingsmur.

Dette er en undersøkelse av personer som selger sex og deres bakmenn gjennom nettstedet Realescort i Trondheim. Undersøkelsen pågikk i et år. Journalistene avdekker flere nettverk der de prostituerte bruker leiligheter på Airbnb. Disse er ofte utenlandske, men opererer med norske telefonnumre og har muligens norske bakmenn. Redaksjonen lagrer skjermbilder av alle annonsene og får hjelp av SUJO for å lage koblinger mellom annonser med tekstlikhet. Telefonnumrene blir viktige for å spore de virkelige personene. Arbeidet viser også at politiet ikke prioriterer å følge opp anmeldelser. I alt går redaksjonen gjennom 2 000 annonser og finner sexsalg ved 40–60 adresser i Trondheim.

I rapporten vises det til Dagbladets «Sex-arbeidernes skjulte verden» (2022), men Realescort ble også undersøkt av NRK i «Massasjesalongene» (2022). Tangen og Øie Alstad leverte et bidrag for Nidaros også i fjor, mens Knut Okkenhaug var blant journalistene som skrev «Døden på Marienborg» (2011) for Adresseavisen.

Historien om den store AI-skole-anbud-skandalen som hjemsøkte vår by (iTromsø)

Av: Lars Giske, Helge Skog, Magnus Eriksen, Tora Berg, Vegar Fjell, Lars Hågensen, Trond Karlstrøm, Rune Ytreberg, Christer Pedersen, Eline Grønvoll, Marianne Lein Moe, Svein Lian, Filip Ellingsen, Steffen Lykseth, Ingrid Pihlmann, Karianne Laagstein

Les metoderapporten
Les sak

Dette er saken om hvordan Tromsø kommune brukte ChatGPT til å lage en rapport om skolestrukturen i kommunen. Rapporten viste seg å ha referanser til ikke-eksisterende forskning og ga slik et falskt kunnskapsgrunnlag for beslutningene som skulle tas. Skolerapporten ble trukket tilbake. Oppvekstsjefen og kommunedirektøren i Tromsø kommune måtte gå av. Journalistene avslørte også at kommunen hadde brutt anbudsreglene for innkjøp på til sammen mange millioner kroner.

En viktig metode i undersøkelsen var å bruke KI til å lese og systematisere tusenvis av saksdokumenter. Redaksjonen utviklet en «KI-detektor» som avslører KI-generert innhold. Rapporten gir gode tips om hvordan språkmodeller kan brukes (RAG-modeller, reranking), konkrete tjenester (Kotaemon) og prompting, vibekoding og avsløring av KI-generert innhold (Zero GPT).

Ytreberg vant SKUP-prisen for «Rovfiskerne» (NRK, 2004). Berg, Grønvoll, Ellingsen og Laagstein leverte «En varslet skandale» i fjor. Giske, Skog, Eriksen, Fjell, Hågensen, Karlstrøm, Ytreberg, Pedersen, Moe, Lian, Lykseth og Pihlmann er SKUP-debutanter.

Jakten på @Prometheus (Stavanger Aftenblad)

Av: Marius Wiig Holmen, Hans Petter Aass, Rune Vandvik

Les metoderapporten
Les sak

Saken handler om hvordan en mann fra Stavanger lurer folk til å investere penger i det som angivelig skal bli et slags casino på nett og en ny kryptovaluta. Den begynner med at redaksjonen ser en video fra influenser

BarisBrevik som hevder at en navngitt ung mann i Stavanger står bak svindel av kryptopenger for flere hundre millioner kroner. Saken kunne knyttes til selskapet ZKasino. Sammen med en nederlender sto han bak en investeringsside, og når pengene var på plass skulle kasinoet åpne og en ny kryptovaluta lanseres. Redaksjonen hører med politiet som er ukjent med saken, men selskapet er anmeldt i Nederland og etterforsket av politiet der. For å knytte navnet på mannen til selskapet undersøkte redaksjonen ulike sosiale mediekontoer og brukte Google Street View og salgsannonser for å finne adressen hans. De lokaliserte ham også i Dubai gjennom en annen video ved å sammenligne ferske bilder fra Tripadvisor.

En del av rapporten beskriver hvordan man undersøker kryptovaluta-kontoer. Gjennom slike undersøkelser fant redaksjonen at penger ikke var tilbakebetalt til investorene slik det var lovet. En annen viktig metode var å få tak i chattelogger fra Discord, Signal og Telegram. En slik logg viste hvordan Stavanger-mannen planla svindel. Rapporten gir også tips om OSINT-metoder og en tjeneste for å finne slettede Youtube-videoer. Den forteller også om en gruppe influensere som jobber internasjonalt med å avsløre svindlere.

En annen rapport som gir gode tips om undersøkelser av kryptovaluta er «Sporene til Russland» (Dagbladet & Kommunal Rapport, 2022).

Aass og Vandvik vant diplom for «Glassjenta» (2016). Aass har 15 SKUP-bidrag i alt, Vandvik tre. Holmen har også bidratt med to.

Kampen om sparebankmillionene (Tønsbergs Blad)

Av: Aleksander Limkjær

Les metoderapporten

Les sak

Hovedsaken er åpen, undersakene krever abonnement.

Dette er et prosjekt som viser at offentlige etater i Tønsberg og Færder kommuner får store deler av støtten som gis av private sparebankstiftelser i Tønsberg i konkurranse med frivillige. Eksempler er at en turnforening søker om penger til å reparere taket på den kommunalt eide idrettshallen, eller at en skole søker om penger til bøker i skolebiblioteket.

Konsekvensen er at frivillig organisasjonsliv får mindre penger å rutte med, og journalistene stiller spørsmål ved om det er riktig at det offent-

lige skal forsyne seg av penger som er ment til frivillige. En viktig del av arbeidet er å problematisere hva som kan regnes som «offentlig» og «frivillig», når en del virksomheter er i gråsonen. Metoden er å samle historikken til tildelingene for stiftelsene i et regneark, uten at dette er beskrevet mer detaljert.

Limkjær sendte inn et bidrag til SKUP også i fjor.

KI ser på porno (NRK)

Av: Henrik Bøe, Kjersti Nipen, Eline Johnsen Helledal, Christian Nicolai Bjørke, John-André Samuelsen, Marco Vaglieri

Les metoderapporten
Les sak

Bakgrunnen for denne saken er spørsmålet om pornografi har blitt mer voldelig de siste årene. Journalistene lar KI se på de 600 mest populære videoene på nettstedet PornHub. Dette gjør de ved å lage et skript som gjør om videoene til et sett med stillbilder som kunstig intelligens vurderer ut fra om det er halsgrep i bildet. Dette blir deretter bekreftet manuelt.

De finner at andelen videoer med halsgrep i tidsrommet 2014–2024 har gått opp fra 10 til 25%. De sannsynliggjør at det har blitt en økt forventning om – og normalisering av – halsgrep og kvelningssex, og at dette fører til flere voldtekter.

Rapporten viser også hvordan vanlige KI-tjenester ikke vil analysere pornografisk innhold, og at de måtte bruke NRKs bedriftsavtale for Microsoft Azure Open AI for å skru av alle filtre. Den beskriver godt ulike avveininger, fordeler og ulemper med KI-løsninger, lokalt og eksternt, og de ender med å bruke en modell kalt Qwen 2-VL.

I neste del av undersøkelsen ser redaksjonen på dommer og kartlegger bruk av halsgrep i Norge. 7 av 10 kvinner mellom 18 og 30 år har opplevd dette.

Det har ikke vært fokusert så mye på pornografi i SKUP-sammenheng, men VG hadde en betydelig sak med «Avsløringen av Nakenprat» i 2008, og Dagbladets Arne O. Holm gjorde undersøkelser av barnepornografi i 1997.

Bøe, Bjørke og Nipen har levert to saker til SKUP før, Samuelsen én. Helledal, Samuelsen og Vaglieri er SKUP-debutanter.

Kina i Kirkenes: Investering eller innflytelse? (NRK)

Av: Inghild Eriksen, Håvard Gulldahl, Ingrid Hjellbakk Kvamstø, Benjamin Fredriksen, Sindre Ness

Les metoderapporten
Les sak

Dette er en undersøkelse av hvordan Kirkenes kommune legger til rette for kinesisk næringsvirksomhet, blant annet gjennom havnen og selskapet Cosco. En lokal norsk bedrift står sentralt i tilretteleggingen, High North Development Group (HNDG). Selskapet er uoversiktlig, med flere datterselskaper og hyppige rollebytter. Journalistene bruker Intelligence X for å finne historiske data og Maltego for å tegne nettverkskart. De tok bilder i skjul av et møte mellom havnesjefen og kinesiske forretningsfolk i Helsinki. Videre undersøkte de personer tilknyttet den kinesiske Enhetsfronten og forretningsfolk i Kina. Journalistene forteller om hvorfor det er viktig å sikre at navn beholdes på kinesisk, med original kinesisk tegnsetting. De bruker Pimeyes til verifisering av bilder, supplert med Wayback Machine. De kodet også en egen app med hjelp av Python-biblioteket DeepFace for å gjenkjenne ansikter de allerede hadde bilder av. For å unngå oppmerksomhet fra kinesiske myndigheter gjør de nettsøk via en virtuell «blank» maskin fra skyen. I søkene ser journalistene etter en rekke røde flagg som er forklart i større detalj i rapporten.

Fredriksen har levert fire bidrag til SKUP tidligere, Gulldahl tre, Eriksen to, Ness ett, mens Kvamstø er SKUP-debutant.

Kloakk-avsløringen (Adresseavisen)

Av: Margrete Konstad, Espen Rasmussen, Lajla Ellingsen, Håvard Haugseth Jensen, Annichen Eide, Jacob Storgaard Jensen, Agne Ødegaard

Les metoderapporten
Sak krever abonnement.

Journalistene undersøker hvorvidt landets 3 000 renseanlegg for kloakk følger forskrifter og EU-direktiv. De samler opplysningene ved hjelp av innsyn og sjekker dem opp mot kartdata fra SSB for å avgjøre om områdene de ligger i, er sårbare. Datamengden er stor (250 000 enkeltprøver),

så de bruker Power BI i kombinasjon med kodespråket DAX, som de ikke kjenner fra før. De bruker Chat GPT til å kode for seg og beskriver godt hvordan dette gjøres, hvilke feil som kan oppstå, og hvordan de kan rettes. Blant funnene er at 51 renseanlegg rundt Oslofjorden bryter dagens forskrifter.

Det blir også viktig å undersøke såkalte «overløp», som oppstår når rørene ikke er store nok til å bære alt vannet. Det resterende avløpet blir da sendt urenset ut. Kommunene måler ikke slike overløp, men gjør beregninger av dem. Når journalistene faktisk måler, finner de at mengden overløp er konsekvent mye høyere enn kommunenes beregninger. Undersøkelsen viser også hvor i landskapet disse utslippene skjer, i relasjon til f.eks. drikkevann og badesteder.

Dette er en godt skrevet rapport som gir godt innsyn i redaksjonens arbeid og vurderinger.

Ellingsen har fem diplomer, Rasmussen og Konstad ett. Ødegaard har vært med på fem nominasjoner, Jensen og Jensen to.

Kommunedirektøren og anbudsskandalen (Nordlys)

Av: Lisa Rypeng, Rune Endresen, Torkil Emberland, Eirik Linaker Berglund, Jonathan Jæger, Linda Vaeng Sæbbe, Inger Thuen, Øystein Barth Heyerdahl, Linn Bertheussen, Andreas Beddari Høyer, Robin Andersen

Les metoderapporten
Les sak

Saken gjelder undersøkelser av anbudsprosesser og leverandørlister (reskontro) i Tromsø kommune som viser at kommunen ikke har kontroll på en rekke byggeprosjekter, og inhabilitet mellom kommunedirektøren og leverandører. Redaksjonen sammenligner leverandørlistene med inngåtte anbudsavtaler og ser at de ikke stemmer overens. De finner også at kommunedirektøren har silt innsynsprosesser der han selv er involvert, og på andre måter endret eller påvirket prosesser underveis.

Tromsø kommune har tapt flere hundre millioner kroner på feil og manglende kontroll, mens flere av leverandørbedriftene har tjent gode penger. Det kommer også frem at det råder en fryktkultur blant de kommunalt ansatte, og at varsler ikke følges opp. Etter avsløringene går kommunedirektøren av på dagen. I tillegg til innsyn i leverandørlister nev-

nes regneark som viktig for å sortere dataene, samt regnskapsanalyse og naturligvis kildepleie. Prosjektet er et lærebokeksempel som inneholder klassiske metoder og funn.

Endresen har levert fire prosjekter før, mens Rypeng, Emberland, Berglund, Jæger, Sæbbe, Thuen, Heyerdahl, Bertheussen, Høyer og Andersen er SKUP-debutanter

Kriminalitet levert på døra (NRK)

Av: Jenny Dahl Bakken, Elena Bulai Løvland, Mathias Revheim-Rafaelsen

Les metoderapporten
Les sak

Saken er en undersøkelse av kriminalitet knyttet til matbud i Oslo. Bakmenn henter og ordner papirer for utlendinger som lar seg misbruke av organiserte kriminelle. Mange av budene er rumenske. Journalistene fant at budenes konti for Foodora og Wolt er noe som selges og kjøpes på fora i sosiale medier, ofte på rumensk. Da hjalp det veldig at en av journalistene kunne språket. Videre var det en gjenganger at rumenske biler fikk parkeringsbøter og ble tauet bort. Redaksjonen fant et 70-talls rumenske biler, mange med Wolt- eller Foodora-bager i kupeen. En av budene ble rekruttert som informant, og han kunne kaste lys over hvordan han hadde blitt lokket til Norge.

Herfra begynte en mer systematisk research, og journalistene lastet ned opplysninger om selskaper med riktig næringskode fra Brønnøysundregisteret. En utfordring var at disse kunne være alle typer bud, ikke bare for mat. Navnene sjekket de opp mot Folkeregisteret for å undersøke om opphavet var rumensk. Etter første publisering får de flere tips og kommer i kontakt med flere tidligere bud. De oppdager flere forhold som de stusser over: at enkelte bud har millioninntekt, og at et av selskapene opplevde stor uro som gjorde at mange plutselig sluttet. De finner også en bolig der 43 personer angivelig bor, samt at 36 selskaper er registrert der. Men da de besøkte adressen, var huset tomt.

En viktig erfaring er hvor vanskelig det er å få myndigheter i tale om slike saker, og hvor vanntette skottene er mellom for eksempel Politiet og Skatteetaten. Uttalelsene de fikk om forholdene var bare generelle.

Det er litt vanskelig å se hvordan de ulike momentene i denne saken bygger opp mot konklusjonen om organisert kriminalitet, men mange av metodene er greit forklart hver for seg.

Saken har likhetstrekk med Klassekampens «Prisen for fri frakt» (2022), som det også refereres til. Bakken, Løvland og Revheim-Rafaelsen er alle SKUP-debutanter.

Kvotekuppet: Fiskebåter som ikke fisket og rustholker sikret milliardverdier (NRK)

Av: Fredrik Kampevoll, Line Tomter

Les metoderapporten
Les sak

Her undersøker NRK rapportering av fiske til Fiskeridirektoratet (Seddelbanken) opp mot rederienes regnskaper og finner store avvik. Flere selskaper tjener mye mer penger enn det fisket skulle tilsi. Gevinstene viser seg å være knyttet til salg av snøkrabbekvoter, kvoter som i utgangspunktet tildeles gratis, men som kan videreselges for flere hundre millioner kroner. Kvotene knyttes til konkrete fiskebåter, og redaksjonen fant bevis for at flere av disse lå i opplag og kun ble brukt til kjøp og salg av kvoter. Salg av kvoter kunne ses i årsregnskapene fordi de ble ført som «annen driftsinntekt», mot fiske som ble ført som «salgsinntekter».

Redaksjonen bruker ChatGPT til å lage et script som kobler data fra Seddelbanken med regnskapstallene. Rapporten gir tips til hvordan man lager og retter opp vibekoding.

Flertallet av fiskebåtene som hadde fått kvoter, var ikke egnet til snøkrabbefiske. Ombygginger skal registreres hos Sjøfartsdirektoratet, men innsynsarbeidet viste at det ikke var rett utstyr på båtene. NRK fant båtenes fysiske posisjoner ved å følge AIS-signal med MarineTraffic. De fant kuriøse fiskehistorier som bidro til å sikre den nødvendige aktiviteten for båtene som skulle få kvoter, blant annet fire sel og 24 kg reker, på ett år.

Snøkrabbefiske er også tema for «Liket i smutthullet» (Dagbladet, 2019).

Line Tomter vant diplom for «IT-avsløringene i offentlige etater» i 2017 og har ellers levert fem andre saker til SKUP. Kampevoll har én tidligere sak.

Lakselandet: Smuglerkoden og den sleipe fisken (NRK)

Av: Kjersti Knudssøn, Magnus Ekeli Mullis, Tor-Arne Vikingstad, Asgeir Heimdal Reksnes, Marina Fridman, Hannah Amanda Hansen, Thomas Ianke, Astri Thunold

Les metoderapporten
Les sak

Dette er en undersøkelse av lakseprodusenter som jukser i kvalitetsinndelingen av laks slik at skadet laks blir eksportert og solgt som «premium». Undersøkelsene viser at det er et kapasitetsproblem å få brukt all fisken som klassifiseres lavest, som «produksjonsfisk». På en messe i Barcelona får journalistene forklart hvordan tilsynelatende lik merking «Ord» og «Ord.» (med punktum) brukes som en tildekt måte for å merke skadet fisk som uskadet.

Redaksjonen søker innsyn i avvik hos Mattilsynet, og tilsvarende tilsyn i naboland. De undersøker også kapasiteten til bedriftene for å gjøre såkalt «feilretting» av fisk med lav kvalitet slik at deler av den kan brukes til matproduksjon. De finner ut at det er for mye fisk av dårlig kvalitet til at alt kan rettes opp, og de lurer på hva som da skjer med resten. Slaktemeldinger blir også viktige, og de henter ut regnskaper fra alle selskaper innen bransjen. De får også liste over eksport gjennom Norges sjømatråd og Tolletaten, samt tilsyn av vegtransport av laks. De fant frem til kjøpere i utlandet som mottok laks av dårlig kvalitet selv om de hadde betalt for «premium». NRK var til stede og filmet at de åpnet tilfeldige kasser med dårlig fisk.

Redaksjonen undersøker også mange andre forhold i periferien av lakseoppdrett og beskriver kort metoder knyttet til dette.

Oppdrett er et populært tema å undersøke i SKUP-sammenheng, med hele 12 andre prosjekter fra 2000 til i dag.

Knudssøn har vunnet to SKUP-priser, for «Kvikksølvjentene»/«Kvikksølvbarna» i 2005 og «Mitt skip er lastet med ...» i 2008. Hun fikk også Juryens spesialheder, en pris som bare er delt ut en gang, for oppfølgeren av den sistnevnte «Trafiguara - hele bilder». Hun har ellers tre diplomer og elleve andre nominasjoner. Thunold har et diplom og sju andre bidrag, Hansen ett diplom og tre andre bidrag, Mullis har tre bidrag og Vikingstad ett. Reksnes, Fridman og Ianke er SKUP-debutanter.

Lillebyparken – drømmen som sluker en skog (Sandefjords Blad)

Av: Steinar Ulrichsen, Asle Rowe

Les metoderapporten
Les sak

Dette er en undersøkelse av utbygging av Lillebyparken i Sandefjord som ville medføre at 80 % av skogsområdet i et område på 570 dekar ble fjernet for å gi plass til blant annet badeland og parkeringsplasser. Journalistene dokumenterte naturmangfoldet i området over en tidsperiode på 19 måneder der de tok dronebilder av truede arter som salamandere. De samarbeidet med forskere fra NINA og Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) slik at de fikk nøyaktige kartdata over dyrket mark. De lagde også et system for å hente ut all offentlig informasjon om saken i kommunens postlister. Redaksjonen fikk hjelp fra Senter for undersøkende journalistikk (SUJO).

Steinar Ulrichsen har levert to saker tidligere for Sandefjords Blad, hvorav den ene var sammen med Asle Rowe.

Lønnsfest i strømkrisen (Bergens Tidende)

Av: Tron Strand, Gerhard Flaaten, Ingvild Rugland, Atle Andersson, Rune Stølås

Les metoderapporten
Les sak

Dette er en undersøkelse av landets 20 største offentlig eide strømleverandørene og hva de og deres ledere har tjent på strømkrisen. Utgangspunktet er en regnskapsanalyse. Den viser at staten hadde fått fem ganger så mye fra utbytte (250 mrd. kroner) som det som var gitt i støtte i samme periode (46,5 mrd.). Lederne hadde hatt mye større lønnsvekst enn andre. Mye av rapporten beskriver regnskapsanalysen. Kunstig intelligens (Notebook LM) brukes for å lese om lag 100 årsrapporter for energiselskapet Eviny og dets datterselskaper på jakt etter resultater på satsing på grønnere energi.

Kraftselskaper er lite undersøkt i SKUP-sammenheng, men ulike støtteordninger ble undersøkt i «Krisepakkene der de rike fikk mest» i 2023 (NRK). Nettavisens «Kongen av Coop» (2021) undersøker lederlønninger.

Strand har tre diplomer og ni andre SKUP-bidrag. Flaaten og Andersson har et diplom hver og henholdsvis ett og to andre bidrag. Rugland har to bidrag. Stølås er SKUP-debutant.

Maskene til 100 millioner (VG)

Av: Rolf J. Widerøe, Einar Otto Stangvik

Les metoderapporten

Les sak

Hovedsaken krever abonnement, saken lenket opp her er åpen.

Dette er saken om ansiktsmaskene som ble utviklet av norske Watchbird i samarbeid med Forsvarets forskningsinstitutt, og som ble kjøpt inn av regjeringen for en pris på over 100 millioner kroner. Masken, som først ble markedsført som beskyttende mot tåregass, viste seg å ha dårligere beskyttelse mot gass og støv enn en maske fra Biltema til 33 kroner.

I rapporten kan vi lese om hvordan journalistene gjør nøstede intervjuer/innsynskrav der de spør dypere og dypere om hva masken skal være egnet til, og hvordan den er testet. Svarene blir så mange at de bruker kunstig intelligens til å holde styr på hva som er besvart. Viktige nye metoder er hvordan man lager en 3D-modell av et menneskehode som passer til testing av ansiktsmasker, samt testing av maske i gasskammer. Det er uklart om alt dette var nødvendig for å finne ut at masken kun hadde såkalt FFP1-filter (3 er best), men det har blitt spennende lesning.

Rolf Widerøe vant SKUP-prisen i 2003 med saken om «Lucia-stiftelsen». Han har ellers 3 diplomer og ti andre bidrag, fra 2000 til i år. Einar Otto Stangvik har bidratt i 4 saker.

Musk-meldingene (E24)

Av: Eivind Bøe, Pål Solheimsnes

Les metoderapporten
Les sak

Saken er en undersøkelse av tekstmeldingene som ble sendt mellom Nicolai Tangen og Elon Musk, med utgangspunkt i Musks kjente lønnspakke. Når Tangen som Oljefondets forvalter kunne fortelle at de ville stemme imot lønnspakken, ble det et spørsmål om Musk likevel ville komme til en investeringsmiddag i Oslo. Korrespondansen viser hvordan Musk forventet gjenytelser av Tangen. Mye av rapporten omtaler innsyn i SMSer og hvordan de utfordret avslag. Det tok tre måneder å få innsyn. De ba også om innsyn i Tangens bokmanus som ennå ikke var utgitt, noe de etter hvert får tilgang til. Korrespondansen med Musk var mye omtalt der.

Solheimsnes vant diplom for «Aksjeskandalene i norsk politikk» (2023) og har ellers levert ett bidrag til SKUP tidligere. Bøe er SKUP-debutant.

Mørketallene i nord (Forsvarets forum & Kommunal Rapport)

Av: Jakob Blom, Ylva Schwenke, Andrea Rognstrand, Krister Sørbø

Les metoderapporten
Les sak

Dette er en undersøkelse som ser på hvordan kommunene i Nord sliter med å gi de tjenestene som økt militært nærvær krever. Hypotesen er at det ikke følger med penger til små kommuner der opprustningen skjer, og at personer i Forsvaret ikke melder flytting slik at vertskommunen går glipp av skatteinntekter. Journalistene valgte å se spesielt på Porsanger, Målselv, Bardu og Ørlandet, kommuner som alle sliter økonomisk, men av litt ulike grunner, og de har bedt om hjelp fra staten til å bedre tilbudet som følge av Forsvarets tilstedeværelse. Innsyn hos Forsvaret og Forsvarsdepartementet er viktig metode. De avdekker at 2 800 forsvaransatte jobber i kommuner de ikke har meldt flytting til.

Metodebeskrivelsene i rapporten er få og litt lite konkrete. Det brukes en del plass i rapporten på å forklare hvordan samarbeidet har gått til, og hvorfor det er viktig.

Rognstrand har tidligere levert to bidrag til SKUP. Blom, Schwenke og Sørbø er SKUP-debutanter.

Norge bak fasaden: Dødsenglene (TV 2)

Av: Maria Hushovd Folgerø, Preben Negård, Camilla Brusdal, Janne Amble, Kadafi Zaman

Les metoderapporten

Sakene krever abonnement.

Dette er en undersøkelse av personer som hjelper andre med å begå selvmord, eller, rett og slett tar livet av dem selv. Redaksjonen leser innlegg om temaet på flere Facebook-grupper og kjenner igjen et navn som dukker opp i en VG-sak om en mann som er tiltalt for hjelp til selvmord.

Redaksjonen undersøker mannen ved å opprette en falsk Facebook-profil med en fiktiv kvinne. Etter en del kontakt avtaler de et møte i Sverige. Mannen blir forespeilet at han der skal hjelpe kvinnen med å begå selvmord. I stedet blir mannen konfrontert av en av journalistene i et hotellrom med skjult kamera, før politiet blir varslet og han blir arrestert.

Journalistene undersøker også en annen mann, og kontakten med ham avslører at han har til hensikt å hjelpe en mor med å drepe sin psykisk utviklingshemmede datter. Journalistene beslutter å varsle politiet, noe som fører til at politiet går til pågripelse mens TV-teamet er i nærheten.

Rapporten forteller om vurderinger om sikkerhet og hvordan man rigger TV-teamet på hotellrommet, og hvorfor hovedmannen er identifisert med navn.

Det er få saker som ligner på denne i SKUP-porteføljen, men «Landåssaken» (Dagbladet, 1995) og «Bærumsaken, aktiv dødshjelp» (Aftenposten, 1999) forteller begge om helsepersonell som blir avslørt i å ta livet av pasienter.

Zaman har bidratt med sju nominasjoner til SKUP tidligere. Folgerø, Negård, Brusdal og Amble er SKUP-debutanter.

Når helsearbeidere blir helsefarlige (Fagbladet)

Av: Rønnaug Jarlsbo, Marte Bjerke

Les metoderapporten

Les sak

Dette er en systematisk undersøkelse av helsearbeidere som mister konsesjonen. Funnene viser at den typiske legen som mister konsesjonen, er en mann på 50 til 80 år som jobber på legekontor i distriktet. Om lag 80 % av psykologene som har mistet autorisasjonen, presenterer seg på måter som gjør at det er vanskelig å forstå at de ikke lenger er psykologer. I en av artiklene skriver journalistene at de finner de avskiltede helsearbeiderne som «psykologer» på karrieresider som LinkedIn eller på nettsteder som dinpsykolog.no, Gule sider og 1881. Ambulansesjåfører mister ofte autorisasjonen på grunn av hendelser på fritiden.

Redaksjonen fikk først tak i lister over dem som har mistet autorisasjonen, gjennom innsyn hos Helsetilsynet. Deretter gjorde de en rekke undersøkelser knyttet til sosiale medier, annen mediedekning, bedriftsundersøkelser, eiendomsregisteret, Lovdata og nye innsynsbegjæringer (3 000 i alt), blant annet i dommer. Funnene samlet de i regneark. En viktig oppdagelse for innsyn var søkeord som «vedtak», «tilbakekallelse» og «autorisasjon». Svarene var likevel ofte sladdet, men deler av opplysningene, som saksnummer, kunne brukes til å be om mer informasjon andre steder. De erfarte også at likelydende innsynskrav kunne bli behandlet forskjellig fra institusjon til institusjon. Her har rapporten mange gode tips.

Det er flere tidligere SKUP-prosjekter som undersøker helsepersonell og leger som overgripere, som fjorårets bidrag «Leger i grått» (NRK) og «Madelen og vikaren» (VG).

Jarlsbo har tidligere levert fire bidrag for Dagbladet. Bjerke er SKUP-debutant.

Oljefondet i Israel (Aftenposten)

Av: Henning Carr Ekroll, Magnus Lysberg, Torkjell Trædal, Hanne Christiansen, Vilhelm O. Bjørgul

Les metoderapporten
Les sak
Sakene krever abonnement.

Redaksjonen undersøker selskaper i Israel som Oljefondet har investert i. Selskapene er lett å finne på fondets nettsider, men for å få oversikt over hva selskapene gjør, måtte journalistene lese regnskaper og årsmeldinger på hebraisk. De fant også tall fra Israels eget forsvar og internasjonale databaser som kunne knytte selskapene opp mot forsvaret i Israel. Der fant de selskapet som vedlikeholder landets F16-fly: Bet Shemesh. Denne sammenhengen var først omtalt av Frifagbevegelse. De undersøkte også hva investeringen hadde gitt i avkastning ved å hente ut aksjehistorikk fra børsen i Tel Aviv – oppgangen var på hele 530 prosent siden krigsutbruddet. I det videre undersøkte de et annet investeringsobjekt: droneprodusenten Next Visions. OSINT-metoder ble brukt for å verifisere at droner ble brukt i konkrete situasjoner. Også dette selskapet økte kraftig i verdi som følge av krigen.

Saken avdekker videre hvordan det etiske rådet i Oljefondet fungerer, og at fondet forvaltes eksternt (Meitav Dash Portfolio Management). Kjøpet av aksjer i Next Visions ble gjort «manuelt» rett før krigen og var ikke på den vanlige godkjentlisten, noe som vitner om at kjøpet ikke var noen «glipp», men et strategisk gjennomtenkt kjøp.

Kritisk søkelys på Oljefondets investeringer er en egen liten kategori av SKUP-saker: Det har vært syv andre prosjekter siden 2000.

Carr Ekroll vant SKUP-prisen for Pendlerboligene (2021) og har to diplomer og sju andre bidrag. Lysberg og Trældal har to andre bidrag hver, mens Christiansen og Bjørgul er SKUP-debutanter.

Oljefrakten (Res Publica)

Av: Tarjei Leer-Salvesen

Les metoderapporten

Dette er en bok som viser hvordan hemmelig transport av olje til apartheidregimet i Sør-Afrika i stor grad ble gjort av norske redere og sjømenn. Oljen ble i hovedsak fraktet fra Iran gjennom Persiabukta, og skipene seilte under falske navn.

Avgjørende for undersøkelsen var tilgang til arkiver i Sør-Afrika og Amsterdam, samt et møte med den tidligere lederen for kontoret som sikret Sør-Afrika oljen, Strategic Fuel Fund, samt hvordan «shipspottere» kunne avsløre at skipslistene som ble trykket ukentlig i Norges Handels- og Sjøfartstidende (nå Dagens Næringsliv), ikke var forenelig med deres observasjoner. Arbeidet viser hvordan en enkeltjournalist på egen hånd og ved bruk av en rekke metoder, både tradisjonelle og relativt nye (OCD-scanning med mobilen), er i stand til å korrigere vår oppfatning av nær historie.

Leer-Salvesen har levert 18 bidrag til SKUP, de fleste for Fædrelandsvennen, men også for NRK, TV2, Klassekampen, Dagbladet, Nettavisen og Panorama Nyheter.

Perx og de hemmelige låntagerne (E24)

Av: Pål Solheimsnes, Erik Tangen

Les metoderapporten
Les sak

Undersøkelse av Perx, et såkalt folkefinansieringsforetak som henvender seg til småsparere med tilbud om investeringer som gir bedre avkastning enn vanlig rente. Saken bygger videre på undersøkelsene av Monio i 2023. Pengene som ble samlet inn gikk til å låne ut penger til andre, og det var disse E24 ville undersøke hvem var, særlig for å finne ut hvor sikre lånene og dermed småsparernes plasseringer var. De identifiserte 111 personer som til sammen hadde lånt 600 millioner kroner av Perx. Lånene var sikret i eiendommer som ofte var prissatt altfor høyt. Etter publisering

fratok Finanstilsynet dem retten til å drive slik virksomhet, og Perx gikk konkurs desember 2025.

Pant i eiendommer ble metoden som førte redaksjonen inn i prosjektet. Dette er oppført i panteregisteret. De identifiserte advokaten som var Perx' pantehaver, og fant andre eiendommer han hadde pant på. De henvendte seg til investorer gjennom en Facebook-gruppe, og disse delte informasjon om lånene sine med E24. Ut fra dette samlet de en oversikt på 1 300 lån. De fant fødselsdatoer på investorer i Folkeregisteret og krysset datasettene i regneark og brukte vibekoding for å finne hvilke lån som hørte sammen med den enkelte lånetaker. Videre brukte de Exploratory for analyse og visualisering i kart. En del av opplysningene ble kryssjekket med andre offentlige registre, som kjøretøysregisteret og eiendomsregisteret, samt sammenlignet med dødsannonser og Google-søk.

Rapporten inneholder ellers en del vurderinger knyttet til identifisering av både investorene og lånetakerne, samt utfordringer med å få Perx i tale.

Tangen og Solheimsnes vant diplom for «Aksjeskandalene i Norsk politikk» (2023). Tangen har ellers seks SKUP-bidrag, Solheimsnes ett. Westerveld har levert tre for Aftenposten.

Privatetterforskerne (VG)

Av: Ane Muladal, Erlend Ofte Arntsen, Gordon Andersen, Einar Otto Stangvik

Les metoderapporten
Les sak

Saken er en undersøkelse av Wydal, angivelig et globalt selskap for privat etterforskning med 550 ansatte. VG finner raskt ut at dette i realiteten er et enkeltpersonforetak. De nøster på nettet og i sosiale medier og gamle nettsider med Wayback Machine. Personen bak selskapet hadde byttet navn flere ganger og bodd i ulike land. Gjennom et tilfeldig kildemøte med en sofarenser finner de ut at mannen har vært meddommer i Oslo tingrett, men at han i senere tid er utestengt på grunn av etterforskning av påståtte trusler, bedrageri, hensynsløs adferd og ID-tyveri. De sjekket påstanden om at han var utdannet jurist, i Norge eller Sverige, men ingen kunne bekrefte det.

Saken starter egentlig med voldtektsofferet Hilde, som finner et skjult kamera bak TV-en. I kontakten med VG forteller hun at hun i tiden etter voldtekten ikke har sluppet inn andre enn nettopp to sofarensere. Et arr på en tommel til sofarenseren blir et viktig bevis. Gjennom et nitid teknisk arbeid fant VG data på kvinnens router som viste at et kamera var koblet til hennes nettverk. Gjennom å undersøke Airbnb-leiligheter som mannen leier ut, finner de kamera av samme type plassert i noen av dem.

Arntsen fikk diplom for «UDs bistandskonsulenter» (2016) og har ellers sendt inn seks nominasjoner. Muladal, Andersen og Stangvik har levert henholdsvis fem, seks og fire bidrag til SKUP tidligere.

PSYK (NRK)

Av: Ellen Benedikte Kasnes, Louise Scharff Thommessen, Ole Jørgen Kolstadbråten, Eva Marie Bulai, Eva Akerbæk, Ragna Løvskar, Ruben Solvang, Rune Munkebye, Svend Even Hærra

Les metoderapporten
Les sak

Dette er en undersøkelse av psykisk helsevern gjennom FACT-institusjonene som startet ved at en journalist hospiterte ved FACT Gamle Oslo to dager i uken i et halvt år for å bygge tillit, forstå fagmiljøet og pasientene. Etter dette stilte 15 pasienter opp for TV, 5 av dem endte med å bli brukt i serien. Journalistene fikk også hospitere hos politiet: psykiatrigruppa, operasjonssentralen og på patrulje. NRK fikk filme, men kun en begrenset del av det de var med på. De skriver også at politiet har skjerpet reglene for å ha med media på patrulje etter at denne undersøkelsen var gjort, og at det de gjorde nok ikke kan gjøres på nytt i dag.

Videre får redaksjonen hjelp av en forsker ved Helse Bergen til å utforme undersøkelser av omfanget av svingdørspasienter. Målet var å kartlegge hvor mange det er som stadig kommer tilbake til behandling, flere ganger i året. Listen viste 2 000 slike pasienter ved norske sykehus. Redaksjonen undersøker så kommunale forskjeller basert på tall fra Sintef. De kartlegger også politiets møte med psykisk syke gjennom en egen spørreundersøkelse i samarbeid med Politiets Fellesforbund. Svarene viste stort omfang av møte med psykisk syke personer, og at omfanget hadde økt de siste årene.

Rapporten understreker samarbeid med både fagmiljøet og pårørende som viktig, og en del av rapporten vies til å beskrive hvordan kildearbeidet har pågått. De beskriver hvordan de har vurdert bruk av kilder som går inn og ut av psykose, og hvordan de 15 personene som i utgangspunktet sa ja til å bli filmet, ble redusert til 5 av etiske grunner.

Hærra vant diplom for «Drapene i akebakken» (2020). Solvang har diplom for «Trigger Warning» (2019) og har ellers seks bidrag til SKUP. Kolstadbråten har seks bidrag, Thommessen og Akerbæk to og Kasnes ett. Bulai, Akerbæk, Løvskar, Solvang og Munkebye er SKUP-debutanter.

Selvmordene på Lillestrøm stasjon (Romerikes Blad)

Av: Pia Charlotte Fredriksen, Pia Vinningland, Bjørn Ivar Bergerud

Les metoderapporten

Sakene krever abonnement.

Dette er en undersøkelse av årsaker og konsekvenser av 15 selvmord knyttet til Lillestrøm stasjon fra 2000 til 2025. Funnene viser at Bane Nor har gjort lite for å unngå dødsfallene. Undersøkelsene bygger på innsyn og kildepleie hos Bane Nor, som i utgangspunktet ikke ville frigi tall og detaljer om hendelsene og argumenterte med smitteeffekt.

Redaksjonen peker på at endringene i Vær Varsom-plakatens punkt om selvmord har vært viktige for å kunne undersøke forholdene og stille Bane Nor til ansvar for å forebygge. Rapporten gir gode betraktninger om etikk og hvordan revisjonen i VVP kan brukes i praksis, og hvordan saker om selvmord kan visualiseres og presenteres for å sette søkelys på selvmord som et samfunnsproblem.

Bergerud har levert ett bidrag til SKUP før, mens Fredsriksen og Vinningland er SKUP-debutanter.

Skattejakten: Slik fikk selskaper med enorme overskudd liten skatt (NRK)

Av: Fredrik Kampevoll, Karoline Johannessen Litland, Sophie Lorch-Falch, Celina Therese Ekholt

Les metoderapporten
Les sak

Dette er en undersøkelse som viser at mange norske selskaper ikke betaler skatt selv om de går med overskudd over tid. Grunnlaget for undersøkelsen er innsyn i komplette skattelister for bedrifter de siste fem årene. Journalistene brukte ChatGPT til å lage et script som koblet datasettet med regnskapstall hentet fra Visma og Aksjonærregisteret. I alt betalte norske selskaper bare 11% skatt på overskudd (mot den fastsatte bedriftsskatten på 22%). Rederier i internasjonalt farvann og offshoreskip, samt eiendomsutleie, er de som betalte minst. Journalistene undersøkte også vindkraftselskaper og fant ut at utenlandske eiere betaler langt mindre skatt enn de norske.

En del av rapporten brukes til å vise hvordan vibekoding med Python fungerer til dette formålet. Journalistene blir også tipset om en Facebook-gruppe der selskaper selges. Flere av selskapene bruker skattefratrekk som innsalgsargument, og redaksjonen avdekker at oppkjøp av selskaper med kunstig høy verdi er en måte å unngå skatt.

Kampevoll, Litland og Lorch-Falch har tidligere levert «Krisepakkene der de rike fikk mest» (2023). Lorch-Falch har i tillegg levert et annet bidrag. Ekholt er SKUP-debutant.

Skinnet bedrar (Sunnmørsposten)

Av: Svein Aam, Kristian Klemetzen, Eirik Meling, Staale Wattø

Les metoderapporten
Les sak

Undersøkelse av laksenæringen og omsetning av såkalt degradert laks. Det var særlig ett selskap og én person som skilte seg ut, og som hadde den tredje største inntekten i Ålesund. Saken er delvis en oppfølging av

«En liten fisk» (2005), der Svein Aam også var med, som i sin tur bruker erfaringene fra fjorårets «Konkursnettverket».

Metodene for å hente inn skriftlig informasjon innebærer bruk av regnskap, utenlandske selskapsregistre, dommer og kjennelser, innsyn, og da særlig tilsynsrapporter fra Mattilsynet. Journalistene ser blant annet på om politiet følger opp anmodninger fra bostyrer om etterforskning etter konkurs. Saken har forgreninger til Polen, og journalistene går der dør til dør på jakt etter en viktig kilde.

Rapporten viser bred metodebruk, men bidragsyterne er altfor sparsommelige i sine beskrivelser til at det inviterer andre til å følge deres spor.

Svein Aam har med fem prosjekter til SKUP tidligere, Eirik Meling ett. De andre er SKUP-debutanter.

Skolevegring og ufrivillig skolefravær (Østlands-Posten)

Av: Håvard Wannebo, Therese Eskelund, Tonje E. Skjørtvedt, Siw Nakken

Les metoderapporten
Les sak

En undersøkelse av skolefravær i Larvik kommune. Redaksjonen gjør to undersøkelser: De ber om innsyn i data fra appen Visma Flyt Skole og gjennomfører en spørreundersøkelse med over 5 000 foreldre i kommunen. Tallene fra Visma viser detaljert fravær, og spørreundersøkelsen kaster lys over hvordan foreldre opplever å ha barn med skolevegring og ble brukt for å finne caser. Kunstig intelligens ble brukt til å navigere i funnene.

Rapporten inneholder gode vurderinger av hvordan kilder bør og ikke bør anonymiseres i slike saker. Metodene har blitt delt i mange av LLA-mediene. Selv om rapporten er kort, er beskrivelsene av metoder konsise og anvendelige.

Eskelund har levert ett bidrag tidligere, mens Wannebo og Skjørtvedt er SKUP-debutanter.

Skyggebarna (TV 2)

Av: Sofie Prestegård, Thea Enerud Ødegården, Selma Joner, Kenneth Fossheim, Alexander Morland, Hanna Hjardar, Frode Sunde, Magnus Nøkland, Kristine Malde Lende, Vidar Håland, Øystein Hammersland

Les metoderapporten
Les sak

Saken er en kartlegging av unge kriminelle gjengangere i Oslo i året som har gått. Journalistene har funnet 20 barn og ungdommer som er særlig aktive, hvilke saker de er involvert i, og hvor i byen lovbruddene har skjedd.

En viktig metode er gjennomgang av mange dommer. En del av denne kartleggingen skjedde med KI, noe som først ga mange feil. Redaksjonen utviklet i stedet et skript som hjalp journalistene å verifisere informasjon som de kalte «Fika», og verktøyet er nokså godt beskrevet i rapporten. Journalistene intervjuet også noen av barna og beskriver hvordan de fikk samtykke til å oppheve taushetsplikt for 14-åringen som sto for drapet på en buss i Bærum, og dermed fikk innsyn i barnets barnevernssak.

Rapporten gir også gode tips for innsyn i etterforskning av ungdommer hos politiet, selv om sakene ikke hadde ført til straffeforfølgelse. Journalistene har kontakt med de unge lovbryterne gjennom å følge det de kaller «TÅG-prinsippet: tilgjengelighet, åpenhet og grensesetting». Dette innebærer å være tilgjengelig for kildene kontinuerlig. Metoden ligner den som ble beskrevet av Tønsberg Blads bidrag fra i fjor «Hvorfor blir noen barn kriminelle?». Journalistene utviklet en egen etikkmodell for å ivareta kildene, som senere har blitt brukt i andre prosjekter hos TV 2.

Kenneth Fossheim har tidligere vunnet diplom for «065 - Politiets ukjente kode» (2023) og har ellers levert 4 andre bidrag. Frode Sunde har vunnet diplom for «Kunstgressbløffen» (2019). Nøkland har levert fire bidrag, mens Prestegård og Joner har levert ett. Prestegård, Ødegården, Morland, Hjardar, Lende, Håland og Hammersland er SKUP-debutanter.

Skyggeflåten: Skipene, pengene og de falske forsikringene (NRK)

Av: Kyrre Kjellevold, Marina Fridman, Hannah Amanda Hansen, Thomas Ianke

Les metoderapporten
Les sak

Saken er en kartlegging av Russlands skyggeflåte i et samarbeid med nederlandske Follow The Money som tar utgangspunkt i en liste med mistenkelige skip fra Kyiv School of Economics. Saken avslører at flere norske redere har tjent penger på flåten og et falskt forsikringsselskap med adresse hos Rederiforbundet.

Viktig i arbeidet ble det å bruke skipenes unike IMO-nummer i stedet for navn, som kunne endres ofte. Undersøkelser av reelle eiere av skip og selskaper er en viktig del av undersøkelsen, og her trekkes skipsdatabasen Equasis og selskapstjenesten Orbis frem som viktige. Skipenes reiser ble kartlagt med Vesselfinder, Marine Traffic, Global Fishing Watch og Kpler. Skipene seiler langt fra land, men må passere Danmark på vei til Russland, noe som ga mulighet for observasjon og foto.

Flere av skipene hadde forsikring gjennom det norske selskapet Ro Marine. Videre undersøkelser viste at selskapet hadde falsk adresse og forfalsket godkjenning fra Finanstilsynet. Ro Marines forsikring ble brukt på oljefraktere og lurte NATO-land til å godkjenne at de seilte i Østersjøen. Redaksjonen ringer forsikringskundene som befinner seg overalt i verden for å få deres syn.

Rapporten viser videre hvordan de følger opp eierskapet av Ro Marine og koblinger til Russland. Rapporten er tett med beskrivelser av det som for mange antagelig er nye kilder til internasjonale data og metoder.

Hansen vant diplom for «Kunstgressbløffen» (TV2, 2018) og har ellers levert tre saker til SKUP. Kjellevold har levert tre, og Ianke ett. Fridman er SKUP-debutant.

Styrekrympeloven (E24)

Av: Hans Jørgen Ro, Ada Lea, Hans Jordheim, Maud Rødsmoen, Katrine Gramnæs

Les metoderapporten
Les sak

I denne saken undersøkes det om aksjeselskaper følger opp loven om minst 40% andel kvinner i styrer. Journalistene henter data fra Bizweb og bruker Exploratory og R til å rense og filtrere selskaper, slik at de isolerer de som har 50 ansatte eller flere, eller en omsetning på mer enn 100 millioner kroner.

49% av selskapene oppfylte ikke kravet om kvinneandel på minst 40% i styrene. Videre undersøkelser avdekket at selskaper reduserte størrelsen på styrene for å omgå regelen – med bare to i styret er det ingen krav om kjønnsbalanse. Både revisor og Foretaksregisteret skal følge opp at styrene er korrekt sammensatt, men funnene viser at dette ikke hadde skjedd.

Alle journalistene er SKUP-debutanter.

Svindelsentralen (NRK)

Av: Martin Gundersen, Johanna Magdalena Husebye, Jonas Alsaker Vikan, Øyvind Gustavsen, Henrik Løvfaldli, Vicky Schaubert

Les metoderapporten
Les sak

Undersøkelse av svindel utført med programvaren Magic Cat. Programmet selges til svindlere som opererer gjennom meldinger. NRK infiltrerer miljøet på Telegram og sporer opp de to viktigste personene bak programvaren. De bruker falsk identitet, en fikser i Thailand og spiller dataspillet Counter Strike med hovedmannen for å bygge tillit. Blant metodene er å sjekke gyldigheten til banknumre gjennom Luhns algoritme og samarbeid med Sparebanken Midt-Norge. Sosiale medier blir brukt til å spore gjerningsmennenes identitet og bilde, samt gjennomgang av 40 000 chattemeldinger på kinesisk. En journalist betaler også for å gjennomgå et eget «svindlerkurs».

Rapporten forteller også om strategier for å bygge tillit til kildene som er utsatt for svindel, blant annet gjennom å be kilden ringe NRKs sentralbord for å få bekreftet journalistenes identitet.

Alsaker Vikan har vunnet diplom for «Teppefall» (Adresseavisen, 2015) og har ti andre bidrag til SKUP. Husebye har fem bidrag, Gustavsen fire og Gundersen ett. Løvfaldli og Schaubert er SKUP-debutanter.

Ulikhet for loven (NRK)

Av: Christian Nicolai Bjørke, Per Øyvind Fange, Henrik Bøe, Rina Therese Blekkerud, Justin-Casimir Braun, Gabriel Geiger, Elena DeBre

Les metoderapporten
Les sak

Dette er en undersøkelse av ulikhet i det norske rettssystemet: hvem som er meddommere og hvem som står tiltalt. Blant funnene er at de dømte er de som tjener minst og ofte har en ikke-norsk bakgrunn, og at unge får strengere dommer for seksuallovbrudd enn eldre. Meddommerne er 10 år eldre og tjener 200 000 mer enn gjennomsnittet i befolkningen. De er født i Norden og har ofte vært aktive politikere. Et annet viktig funn er at nesten halvparten av dommene mangler i Domstoladministrasjonens pressemapper, som er de opplysningene som rutinemessig blir delt med offentligheten.

Undersøkelsen baserer seg på regelmessige nedlastninger av dommer utført av algoritmer og bygging av database av PDF gjennom tekstgjenkjenning (regex). Det var en utfordring å skaffe fullverdige personopplysninger, spesielt om meddommerne. Her brukte journalistene søk i skattelister, Folkeregisteret og valglister.

Rapporten forteller videre om hvordan journalistene undersøkte hva dommene forteller om mulige skjevheter i formildende omstendigheter og kjønnsfordeling. Her brukte de statistisk regresjonsanalyse, men dette er ikke forklart på en måte som vanlige lesere vil forstå. Det er lenket til utvidede forklaringer og dokumentasjon på GitHub.

I alt sju prosjekter har sett på dommere og juryordningen tidligere i SKUP-historien. Juryordningen er undersøkt med «Juryen er heilnorsk» (Vårt Land, 1994), «TVIL» (TV2, 1999) og «Juryen under lupen» (Dagbladet 2002).

Bjørke og Bøe har levert to bidrag til SKUP før, Blekkerud ett. Fange, Blekkerud, Braun Geiger og DeBre er SKUP-debutanter.

Ungdomskulturen på Nordstrand – fra rykter til avsløring (Nordstrands Blad)

Av: Karen Thue, Kristin Trosvik, Martin Thorland Jutkvam, Martha Monasdatter Lynne, June Westerveld

Les metoderapporten

Sakene krever abonnement.

Dette er en undersøkelse av ungdomskultur i Nordstrand, der en del av ungdommene fra ungdomsskole og oppover har laget et slags kastesystem som deler dem opp i A-, B- og C-gjenger. Inndelingen har sammenheng med plassering i russebusser, og rekruttering til «de kuleste» gjengene skjer med «prøve-vors» og lignende, der kandidatene må bevise at de er kule nok å være på fest med.

Saken tar utgangspunkt i Elevundersøkelsen som viste svært dårlig trivsel og høy grad av mobbing i bydelen. Research ble gjort på sosiale medier, og redaksjonen snakket med flere titalls ungdommer i de ulike gjengene. De får også innsyn i Trivselsundersøkelsen for fem barneskoler i bydelen. Tålmodighet i møte med kilder, miljøene og lesere trekkes frem som viktig. Det brukes også en del plass på å beskrive vurderinger om hvordan de bruker barn i sakene.

Westerveld har tidligere levert tre bidrag til SKUP for Aftenposten. Jutkvam har levert ett, mens Thue, Trosvik og Lynne er SKUP-debutanter.

Utlevert av Telenor (NRK)

Av: Bjørn Olav Nordahl, Maria Hasselgård, Andreas Ståhl, Ruben Solvang, Su Thet Mon, Karl Inge Paulsen, Kjetil Saugestad

Les metoderapporten
Les sak

Dette er historien om hvordan Telenor utleverte sensitive personopplysninger til kuppmakerne i Myanmar. Den begynner med at den svenske journalisten Andreas Ståhl kommer i kontakt med en kilde på grensen mellom Myanmar og Thailand. Ståhl hadde allerede viktige kontakter i landet som gjorde det mulig å nøste i de første opplysningene om Telenor. Han jobbet alene i to år før han kontaktet NRK.

For å lykkes måtte redaksjonen inn i Myanmar, få hjelp av fiksere og manuelt samle telefonnumre og gjøre annet kildearbeid. Feltarbeidet innebærer stor risiko både for journalistene og kildene, og enkelte av dem ønsket å få hjelp til å flykte mot å gi fra seg opplysninger. De lyktes likevel med å få lekkasjer med viktige lister med informasjon over Telenors kunder som de kombinerte med egne undersøkelser fra stedet. De lagde koder i Python for å trekke ut telefonnumre og personopplysninger fra 5 000 filer av ulike formater og justere vannmerker i PFD-filer som gjorde dem lesbare maskinelt. Burmesisk språk og tallsystem ga ekstra utfordringer, men NRK hadde en burmesisktalende journalist med i teamet. Dette ble sjekket opp mot personer gjennom OSINT-metoder, såkalte «Arrtables» med lister over aktivister og juntaens egen «skryteliste» og «most wanted»-lister for å finne koblinger til f.eks. drepte aktivister.

En OECD-rapport i etterkant av publiseringen refererer til sakene til NRK og konkluderer med at Telenor brøt internasjonale standarder for menneskerettigheter og ansvarlig forretningsdrift.

Nordahl er den som har levert flest bidrag til SKUP, hele 26. Han har vunnet fem diplomer. Solvang har et diplom og fem andre bidrag, Hasselgård har levert ni bidrag tidligere, og Saugestad ett. Mon og Paulsen er SKUP-debutanter.

Verdighetsgarantien (Stavanger Aftenblad)

Av: Hilde Moi Østbø, Thomas Ergo, Marius Wiig Holmen, Janne Hagen

Les metoderapporten
Les sak

Saken er en undersøkelse av hvordan eldre behandles i det offentlige og hvordan «Verdighetsgarantien» fra Stoltenberg i 2010 følges opp.

Utgangspunktet er en enkelthistorie om den siste tiden til en 93-årig kvinne som stadig ringer sin datter og trygler om hjelp fordi ingen ansatte på sykehjemmet hjelper. Redaksjonen ber om innsyn i avviksmeldinger tilknyttet sykehjem i Sør-Rogaland, men får varierende svar. Store kommuner som Sandnes gir umiddelbart innsyn, mens Stavanger sier nei på grunn av et gammelt og tungvint arkivsystem og blir støttet av Statsforvalteren. Til slutt får de likevel avviksmeldinger for tre måneder også fra Stavanger, og de ender med en liste på 17 500 avviksmeldinger fra området alt i alt. For å klassifisere disse som ulike typer hendelser bruker de kunstig intelligens (Notebook LM og Pinpoint). På den måten kunne redaksjonen kombinere koder og klassifisering og fritekst i avvikene til å lage nye grupper som skulle si noe om verdighet. Dette ble senere krysset med opplysninger om bemanning.

En del av rapporten beskriver hvordan Statsforvalteren presiserer hva slags type opplysninger som kan og ikke skal sladdes, noe som var til hjelp i møte med ulovlig hemmelighold.

Ergo har vunnet tre diplomer for Stavanger Aftenblad og Dagbladet og har ellers ni andre bidrag til SKUP. Wiig Holmen har to bidrag, og Moi Østbø ett for Fædrelandsvennen.

Yrkessjåførenes skjulte snarvei til førerkortet (Klar Tale)

Av: Karin Flølo, Petter Johansen Skipperø, Berit B. Njarga

Les metoderapporten
Les sak

En undersøkelse av et tips om at det foregår juks i teoriprøven for tungtransport. Oppgaver og svar blir solgt og delt i chatter, og man bruker en metode for å pugge et stikkord fra spørsmål og rett svaralternativ.

Journalistene får tak i en slik fasit, som består av 100 spørsmål og svar. De tester fremgangsmåten ved å bruke 3–4 timer på å pugge svarene for så å gjennomføre prøven, og består. De videre undersøkelsene går ut på å undersøke hvem som står bak jukset, og hvor omfattende det er. Journalistene viser funnene til Statens Vegvesen, som gjør om på deler av prøven.

Fløl har levert et bidrag til SKUP før, mens Skipperø og Njarga er SKUP-debutanter.